

GOVORNI RAZVOJ

Prva tri leta življenja, ko se možgani razvijajo in dozorevajo, so najbolj intenzivno obdobje pridobivanja govornih in jezikovnih spretnosti. Le-te se najbolj razvijajo v okolju, ki je bogato z zvoki, prizori in dosledno izpostavljenostjo govoru in jeziku drugih.

Prvi znaki komunikacije se pojavijo, ko dojenček spozna, da mu bo jok prinesel hrano, udobje in družbo. Že novorojenčki začnejo prepoznavati pomembne zvoke, kot je glas matere ali primarnega skrbnika. Do šestega meseca starosti večina dojenčkov prepozna osnovne zvoke materne jezika.

Kaj lahko storite, če se vam zdi, da je govorni ali jezikovni razvoj vašega otroka zakasnen?

Če imate kakršne koli pomisleke glede govornega ali jezikovnega razvoja svojega otroka, se pogovorite z otrokovim zdravnikom, ki vas lahko napoti k logopedu, ki je usposobljen za ocenjevanje in obravnavo ljudi z govornimi ali jezikovnimi motnjami (NIDCD, 2010).

Odstopanja na govorno jezikovnem področju pomembno vplivajo na vsakodnevno funkcioniranje otroka, saj se odražajo na otrokovi sposobnosti interakcije z okoljem, učenju preko jezika in vedenju že v predšolskem obdobju. V šolskem obdobju pa se odražajo tudi na usvajanju in izkazovanju šolskega znanja, vedenju, čustvovanju in medosebnih odnosih (Kolenec, 2016).

V spodnji tabeli (Levc, 2014) so prikazani mejniki govorno-jezikovnega razvoja, ki so nam lahko v pomoč pri razumevanju razvoja govora in prepoznavanju morebitnih odstopanj. V vsaki starostni skupini so zajeti otrokovo razumevanje in poslušanje, govor in jezik ter opozorilni znaki, ki kažejo na morebitna odstopanja, ob katerih je pomembno poiskati pomoč strokovnjakov. Tabela prikazuje povprečno starost, pri kateri večina otrok obvlada navedene spretnosti. Otroci večinoma obvladajo spretnosti, ko dosežejo zgornjo mejo starosti posamezne starostne kategorije.

TABELA 1: Mejniki govorno-jezikovnega razvoja (Levc, 2014)

STAROST	SLUH IN RAZUMEVANJE	GOVOR IN JEZIK	OPOZORILNI ZNAKI
Od rojstva do tretjega meseca	<ul style="list-style-type: none"> - Odziva se na glasne zvoke in govor. - Odziva se na naš glas, največkrat tako, da se umiri ali pa se začne gibati. - Ob glasnih zvokih se zdrzne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Svoje razpoloženje izraža z gibanjem telesa, spuščanjem različnih glasov, neugodje izraža z jokom, ugodje s smehljanjem, gruljenjem. - Se nasmeji, ko nas vidi. - Vzpostavlja očesni kontakt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne reagira na glasne zvoke. - Ne odzove se na vašo bližino in prigovarjanje.
Od četrtega do šestega meseca	<ul style="list-style-type: none"> - Z očmi sledi zvoku. - Reagira na spremembe intonacije v vašem glasu. - S smehom se odzove na 	<ul style="list-style-type: none"> - Igra se z govornimi organi in ustvarja različne glasove, čeblja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne reagira na hrup. - Ne reagira na znani glas. - Ne kaže zanimanja

	<p>prijeten glas ali zvoke, z jokom na neprijetne.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Začnejo ga zanimati zvočne igrače in glasba. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oglašča se tudi, če je v sobi sam. - V izražanju se pojavita ritem in intonacija. - Zdi se zadovoljen, ko nas vidi, gleda nas, zadovoljno cvili, se smeje in oglašča. 	<p>za zvočne igračke.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ne ustvarja glasov. - Ko je sam, je tiho. - Je preveč miren ali pretirano jokav. - Ne vzpostavlja očesnega stika.
Od sedmega meseca do prvega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Obrne glavo in gleda v smeri zvoka. - Posluša, ko mu govorimo. - Uživa v skrivalnicah in igrah s prsti. - Prepozna nekaj vsakdanjih besed. - Se odzove na vprašanja ali navodila: »Pridi sem. Bi še?« - Razume: »Ne!« - Naredi nekaj stvari po naših navodilih: pokaže pa, pa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Po šestem mesecu posnema različne glasove in govor odraslih. - Čebljanje vsebuje dolge in kratke skupine glasov in zlogov. - Uporablja določene geste: pomaha, dvigne roke, ko želi v naročje. - Z govorom ali glasovi poskuša pritegniti našo pozornost. - Včasih zloguje, npr: bababa, mamama. - Uporablja eno ali dve besedi, a ni nujno, da jih izgovarja pravilno. - Posnema živalske glasove: hov, mijav. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne reagira na hrup. - Po šestem mesecu ne posnema glasov odraslih. - Ne kaže zanimanja za zvočne igračke. - Ni glasovne igre. - Ne čeblja ali naenkrat neha čebljati. - Ne uporablja različnih intonacij in glasov. - Ne reagira na vprašanja, na primer: »Kje je lučka? Kje je mama?« - Ne smeje se na glas.
Od prvega do drugega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Razume geste, mimiko obraza, reagira na spremembe tona glasov. - Razume in opravi preprosta navodila, npr.: »Prinesi žogo.« - Razume preprosta vprašanja, npr.: »Kje je kuža?« - Vsak dan razume več besed. - Reagira na svoje ime. - Od sebe potiska stvari, ki jih ne želi. - Posluša pesmice, pravljice, izštevanke, rime. - Pokaže imenovane predmete. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pojavi se prva beseda s pomenom, če se do sedaj še ni. - Vsak dan narašča število novih besed. - Ponavlja besede in fraze, npr.: Pil bi!, mama, pa, pa. - Odgovarja na vprašanja: »Kaj je to?« - Pokaže, kaj želi in to pove po svoje (z dotiki, s kazanjem, z vokalizacijo). - Če česa ne želi, reče »ne« ali odkima z glavo. - V drugi polovici tega obdobja: <ul style="list-style-type: none"> - Zna posnemati zvoke živali ali jih imenuje. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne govori. - Ne razume gest in jih ne uporablja. - Ne izgovori vsaj 5 besed. - Ne razume enostavnih navodil, kot so: »Pridi sem.«, »Prinesi ...«, »Pokaži ...« in vprašanj. - Ne posnema govora ali mimike odraslih. - Na zahtevo ne pokaže delov telesa ali predmetov, ki jih poimenujemo.

	<ul style="list-style-type: none"> - Na zahtevo pokaže nekaj delov telesa. - Pokaže dva ali tri predmete na sliki. - Prinaša stvari, da nam jih pokaže. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uporablja okoli 50 besed. - Pokaže in imenuje vsakdanje stvari. - Ponavlja nove besede. - Dve besedi poveže v stavek: »Kuža, pa, pa.« - Začne uporabljati zaimke: jaz, moje, tvoje. - Razume vprašalnice kaj, kje, kdo. - Ustrezno odgovarja z »da« ali »ne«. - Dobro posnema zvoke, enostavne besede in kretnje odraslih. 	
Od drugega do tretjega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Razume sestavljena navodila, npr.: »Prinesi medvedka in ga daj na mizo.« - Razume razliko in določena razmerja, npr.: veliko-majhno, zunaj-znotraj. - Posluša krajše zgodbe. - Pozna odnose: v, na, spodaj, zgoraj. - Rad posluša vedno isto zgodbo. - Posluša pogovor odraslih. 	<ul style="list-style-type: none"> - Jezik uporablja zanesljivo in se zanima za nove besede. - Dve ali tri besede poveže v stavek. - Gleda in lista slikanice in poimenuje predmete na slikah. - Poimenuje večino predmetov v okolici. - Z besedami izraža vsakodnevne potrebe, prav tako želje in zahteve po določenih predmetih. - Postavlja preprosta vprašanja. - Odgovarja na vprašanja: kdo, kaj, kje. - Začenja uporabljati pretekli in prihodnji čas. - Vključuje se v kratek dialog. - Izraža čustva. - Pozornost pritegne z besedami. - Starši njegov govor dobro razumejo. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne povezuje besed v stavke. - Ne odgovarja na preprosta vprašanja. - Starši njegov govor težje razumejo. Neznanci ga ne razumejo. - Ne razume sestavljenih navodil. - Ne postavlja vprašanj. - Ne odgovarja na enostavna vprašanja. - Ne želi poslušati pravljic ali pesmic.
Od tretjega do četrtega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Približno 10 minut zdržema posluša zgodbe. - Sledi sestavljenim navodilom: »Pojdi v 	<ul style="list-style-type: none"> - Ubesedi stavek s tremi do štirimi besedami. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skromen besedni zaklad. - Ne izgovarja večine glasov.

	<p>kopalnico, poišči brisačo in jo prinesi.«</p> <ul style="list-style-type: none"> - Štiriletnik pozna osnovne barve. - V igri zna igrati vlogo druge osebe. - Sledi pogovoru odraslih. 	<ul style="list-style-type: none"> - Govori bolj jasno in tekoče in uporablja nove besede in izraze. - Uporablja zaimke. - Sprašuje: kdaj, zakaj, kaj, če ipd. - Pripoveduje o dogodkih, na primer kako je bilo v vrtcu. - Pravilno tvori preteklik in prihodnjik. - Rad se pogovarja z vrstniki. 	<ul style="list-style-type: none"> - Z drugimi otroki se govorno ne povezuje. - Okolica ne razume njegovega govora.
Od četrtega do petega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Posluša daljše zgodbe in pripovedi. - Sledi zelo kompleksnim navodilom. - Med seboj ločuje različne zvoke. 	<ul style="list-style-type: none"> - Normalno sodeluje v dialogu tako z vrstniki, kot z odraslimi. - Pripoveduje dolge zgodbe. - Sprašuje za pomen besed, ki jih še ne pozna. - Uporablja stavke, ki imajo pravo strukturo in so sestavljeni iz štirih do šestih besed, ki so slovnično pravilne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ima skromen besedni zaklad, veliko besed ne pozna. - Stavki so skromni in kratki, s pogostimi slovničnimi napakami. - V govoru ne uporablja predlogov (v, na, pod). - Nepravilno izgovarja več glasov ali jih izpušča. - Posameznih besed ne zmore pravilno ponoviti. - Ne vključuje se v igro in komunikacijo z vrstniki.
Od petega do šestega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Obvladuje časovno komponento – včeraj, danes, jutri, popoldan, zvečer, lani ... - Uvidi odnose, vzrok in posledico. - Začne se zanimati za črke, knjige. Prepoznava in poimenuje črke in številke. - Zna napisati svoje ime. - Šestletnik že lahko sliši in poimenuje prvi glas v besedi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pravilno izgovarja vse glasove. - Uporablja sestavljene stavke, ki so slovnično pravilni. - Opisuje slike in dogajanja, jih postavlja v pravi časovni okvir. Zgodbe so lahko tudi domišljjske. - Uspešno komunicira z odraslimi, z otroki, z znanimi in neznanimi osebami. 	<ul style="list-style-type: none"> - Še vedno nepravilno izgovarja nekatere glasove. - Ima skromen besedni zaklad in težave z razumevanjem nekaterih pojmov: dolgo-kratko, nizko-visoko ipd. - Ima težave s tvorbo rim. - V govoru ne uporablja predlogov.

			<ul style="list-style-type: none"> - Besede v stavku niso v slovnično pravilnem redu. - Težje razumeva navodila. - Ne razume daljše zgodbe. - S težavo se nauči ali pa se ne more naučiti pesmic in drugih besedil.
Od šestega do sedmega leta	<ul style="list-style-type: none"> - Pozna črke, začenja pisati. - Lahko prepozna prvi in zadnji glas v besedi, besedo razstavi na posamezne glasove, jo črkuje in glasove spet združi v smiselno besedo. - Pojavi se interes za branje. - Usvaja in razume abstraktne pojme: sreča, ljubezen ipd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Govor zna prilagoditi različnim situacijam. - V zgodbe vključuje različne teme, dogajanja. - Pozna in poimenuje dneve v tednu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skromen besedni zaklad. - Sporazumeva se v preprostih stavkih. - Ne pozna in razlikuje črk in številčk. - Ima težave s pomnjenjem. - Ne razume abstraktnih pojmov.

V naslednji tabeli (Levc, 2014) je prikazan razvoj posameznih glasov, ki poteka postopno do starosti 5,5 let, ko bi naj otrok vse glasove izgovarjal pravilno. Pomoč logopeda je potrebno poiskati, če opazite, da otrok pri določeni starosti nekaterih glasov še ne izgovarja ali jih izpušča, drugače izgovori, zamenja z drugimi glasovi.

Tabela 2: Razvoj glasov (Levc, 2014)

STAROST	PRIČAKOVANA PRAVILNA IZGOVORJAVA GLASOV
3-3,5 let	A, E, I, O, U, P, B, T, D, K, G, M, N, V, L, F, H, J.
4-4, 5 LET	Š, Ž, Č
5-5,5 LET	Š, Ž, Č, R

LITERATURA:

- Kolenc, F. M. (2016). Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj: Prepoznavanje. *Vzgojna področja*, 18 (69), 44–45. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-B2NZ8LTV/2d68b6b6-46f0-4ee4-9775-d39d37584542/PDF>.
- National Institute on Deafness and Other Communication Disorders (NIDCD). (2010). Speech and Language Developmental Milestones. Pridobljeno s <https://www.nidcd.nih.gov/sites/default/files/Documents/health/voice/NIDCD-Speech-Language-Dev-Milestones.pdf>
- Levč, S. (2014). *Liba, laca, lak*. Ljubljana: Samozaložba.

Pripravila: Doris Horvat, svetovalna delavka

